

חינוך

י"ב אדר ב' תשע"ו | גיליון 23

על שינויים בתרבות השתייה (החריפה...) של ילדינו

מכתב גלוי להורים לקראת ימי הפורים הבאים עלינו לטובה...

| הרב יונה גודמן, מנהל חינוכי - רשת ישיבות ואולפנות בני עקיבא |

בשנים האחרונות מתרבים הדיווחים על צעירים מתוכנו שחלק מתרבות הפנאי שלהם כולל צריכת שתייה חריפה. הדברים מגיעים לשיא לקראת פורים, ולעתים מתוך פורים נוצר הרגל המגביר את הנורמה לאורך השנה כולה. המסמך הבא מבקש להיות מעשי. אין בו רעיונות עמוקים על ימי הפורים, אלא ניתוח ישיר של תופעת השתייה בפורים ולאורך השנה, תוך ניסיון לזהות מספר נקודות כְּשֶׁל נפוצות.

בערב רווי סכנות זה. התוצאה היא הפקרות נוראה - צעירים בגילאי תיכון ש"חונכו" כי יש מצווה דתית להרבות בשתייה, בפרט בערב זה, משוטטים ללא הכוונה וללא מסגרת חינוכית או תורנית שתכוון או תכיל את שכרותם.

קיימת קבוצת סיכון נוספת - גילאי חטיבת הביניים. לרובם אין מסיבה בבית הספר בערב פורים ובה בעת אין הם מוזמנים למסיבה של ההורים. אף בני גיל זה חשים גדולים דיים כדי להשתכר (הרי הם בני מצווה ומחויבים במצוות...). ההורים אינם מודעים (או אומרים לעצמם: "לפחות בפורים ניתן לילד להשתולל קצת. מה כבר יקרה"...). הורים אחרים מתייחסים לשתייה בפורים כמשהו חד-פעמי חביב כפי שהיה בעת ילדותם שלהם, ואינם מבינים את השינוי ביחס לשתיית אלכוהול שהתפתח בשנים האחרונות אצל בני הנוער. התוצאה היא נערים בגיל צעיר מאוד, ללא בגרות או בשלות, ששותים לשוכרה ללא מסגרת תורנית או חינוכית תומכת או מכוונת. לעתים הילד אומר להוריו שהוא "הולך לסניף". ההורים חושבים שכונתו

נפתח בפורים. בחלק גדול מהקהילות מקיימים מסיבה למבוגרים. בה בעת, רוב בני הנוער נמצאים במוסדות הלימוד בליל פורים וממילא אין עבורם תכנית פורים בקהילה או בסניף.

ברם רק "רוב" בני הנוער נמצאים במוסדות - ולא כולם. בכל קהילה קיימת קבוצה שאינה לומדת במוסדות פנימייתיים (או במוסדות עירוניים שבהם עושים מסיבת פורים ראווה). דווקא קבוצה זו, שחלקה לעתים חלשה יחסית מבחינה תורנית, נותרת ללא מסגרת או הכוונה, כלילה שבו מאמינים הם כי מצווה "לעשות שמח", בין השאר באמצעות ריבוי שתייה. לעתים הם מנסים להצטרף למסיבה של מבוגרים, אך לפעמים הם חשים שאינם רצויים שם. אחרים אינם מעלים על דעתם להשתתף במסיבה של המבוגרים, ונוסעים לעיר "לחפש את השמחה". קבוצה זו "נופלת" בין הכיסאות. ההורים עסוקים

במסיבותיהם וסומכים על מסגרות החינוך הבלתי-פורמליות, אך בסניף יודעים כי רוב הצעירים נמצאים במסגרת בתי הספר ואין רואים טעם או יכולת לארגן פעילות מכוונת לקבוצה קטנה. בפועל, אין מי שלוקח על עצמו את האחריות החינוכית

”הורים רבים מתייחסים לשתייה בפורים כמשהו חד-פעמי חביב כפי שהיה בעת ילדותם שלהם, ואינם מבינים את השינוי ביחס לשתיית אלכוהול שהתפתח בשנים האחרונות אצל בני הנוער. התוצאה היא נערים בגיל צעיר ששותים לשוכרה ללא מסגרת תורנית או חינוכית תומכת או מכוונת.”

לפעילות מסודרת ואילו הוא מתכוון למקום מפגש טכני שמהווה נקודת הזנק לבילוי אחר, מסוכן למדי. מעבר לבעיה החינוכית-מוסרית, השכרות חוברת לעתים לחוסר הבגרות ומביאה חלילה לסכנה פיזית או לפגיעות מיניות (כן, בפורים. על ידי ילדינו), וד"ל. כל זה חובר לאווירה הכללית של "ונהפוך הוא" המתפרשת כהיתר להתרת הרסן בתחומי צניעות והתנהגות, "וכדי בזיון וקצף" (לא רק בעיני שרות פרס ומדי...).

הצעות מעשיות:

1. ברמת הקהילה: מומלץ כי בכל קהילה יקבעו מי לוקח אחריות חינוכית על שתי קבוצות אלו של צעירים (וצעירות...) בליל פורים (ובעצם, גם לאורך השנה): האחת, גילאי תיכון שאינם לומדים במוסד פנימייתי או במוסד שמארגן פעילות איכותית בפורים, והשנייה, גילאי חטיבת בנינים. האחריות יכולה להיות מוטלת על רכז נוער, תנועת הנוער או כל גורם אחר. עליהם להודיע לנוער מראש מה הם כללי ההתנהגות במסיבת הפורים. אם אין מבנים מסגרת פעילות ראויה ומוגנת בליל פורים, יש להודיע מפורשות להורים שאין תכנית לגילאים אלו. בה בעת, ראוי שאותם אחראים יקימו שיחה פתוחה ונעימה עם הצעירים, עוד לפני פורים, על אתגרי פורים מצד אחד ועל גבולות אישיים דווקא בלילה זה, מצד שני.

2. ברמת המשפחה: על ההורים להיות מודעים לסכנות ולאתגרים הטמונים באופי הבילוי בליל פורים, ו"לקחת אחריות" על מעשיהם של ילדיהם המתבגרים, כל בית לפי דרכו. בשיחה נוחה ונינוחה, מתוך דיאלוג וכבוד, יש לעזור לו לגבש כללי עשה ואל-תעשה בדבר אופי ההתנהגויות שהוא יסכים להצטרף אליהן בלילה זה. למותר לציין ששיחת תיאום ציפיות כזו לא ניתן לקיים כשהנער עומד ליד הדלת בליל פורים עצמו, ויש להקדים ולקיימה כמה ימים קודם.

3. ברמת הכיתה: על המחנכים להוסיף, בצד השיעורים היפים בהם עוסקים בעומק הרעיונות של המגילה וימי הפורים, גם שיעור שבו ישוחחו יחדיו על תרבות החגיגות של פורים, על סכנות ועל בלמים אישיים.

מכאן לעניין העקרוני של שתייה, לאו דווקא בהקשר לפורים. קיימים דיווחים רבים על עלייה תלולה במספר הצעירים העוסקים בשתייה חריפה בזמן הפנאי, אם במסגרת קומזיץ או פוייקה ואם במסגרת מסיבת יום הולדת או ב"סעודה שלישית" שהצעירים מארגנים לעצמם כאשר אין נוכחות של מבוגר בבית. אצל חלק זה בילוי קבוע במוצאי שבתות ואצל בוגרים יותר - בחתונות. בכל המצבים אין מדובר ב"כוסית" של "לחיים" אלא בשתייה מרובה, לעתים עד כדי שכרות. הפאבים לדתיים, הצומחים כפטריות אחר הגשם בכל עיר, מלאים במיטב בוגרינו המשמשים גם דוגמה אישית לצעירים יותר.

להתרחבות התופעה חוברים גורמים שונים: תרבות פוסט-מודרנית נטולת מעצורים; הגברת ההתעניינות בשתייה אצל דור ההורים הדתיים-לאומיים (ראו את מדורי היין בעיתונות שלנו או את הבקבוק היוקרתי בשולחן השבת); היכרות עם שתייה חריפה דרך "טיש" שחלק ממקדמי רוחות החסידות מארגנים (לטעמי, טיש יכול להיות מצוין, אך שתייה חריפה בטיש בגיל תיכון היא טעות חינוכית שיש למחות נגדה) ועוד. לזה הוסיפו מאפיינים של גיל ההתבגרות, נכונות ליטול סיכונים, רצון לחוות חוויות ולחץ חברתי, והנה קיבלנו תמהיל רווי אדים מסוכנים.

אמנם כן, "מעט מן האור מגרש הרבה מן החושך". עיקר החינוך הוא להרבות אור, להוסיף תורה ואידאליים וכו'. ברם, נוסף על גישה חינוכית עקרונית זו (הרואה את העיקר בחינוך "חיובי"), יש צורך גם בהתמודדות ישירה הכוללת שיחות הסברה מפורשות הן להורים הן לצעירים. דומה הדבר לזהירות בדרכים. פשיטא שבנושא זהירות בדרכים עיקר השינוי מושג באמצעות חינוך למידות טובות, אך הכול מבינים שבינתיים יש צורך גם בהסברה ישירה על הנושא עצמו וסכנותיו. דא עקא, בעת שקהילות ובתי ספר רואים בעין יפה שיחות בנושא "זהירות בדרכים"; עדיין קיימת אצל אנשי שלומנו התנגדות רחבה מאוד לשיחות בנושא אלו. הן קהילות והן מוסדות חינוך אינם מוכנים לאפשר הסברה חיונית כזו ("זה לא באמת קיים אצלנו"; "העיקר זה חינוך למידות טובות"; "זה יוציא שם רע על הישיבה" אולפנה\קהילה"); "אצלנו הנוער תמים וזה יפגע בתמימותו ויתן לו רעיונות". בה בעת, הורים רבים פשוט אינם יודעים כיצד לדבר על זה עם הצעירים.

**יש לברר בדיוק לאן הצעיר מתכנן
 ללכת ומה תכנית הערב שלו.
 באחת: "לא יודע", "נראה",
 "תלוי בחברה" אינן תשובות
 קבילות בערב רווי סכנות רוחניות
 ואולי חלילה פיזיות. הגיעה העת
 לנוכחות הורית משמעותית.**

"אבל אימא, זה רק יין וכולם שותים..." ולפי הצורך להגביל הליכה למקומות בעייתיים.

כבכל סוגיה חינוכית, יש להיזהר מבהלה או היסטריה. נדרשים שיקול דעת והתמודדות עניינית, אך גם הסרה של התחפושת היוצרת דימוי שכל אתגרי החינוך הם אצל השכנים וה"אחרים". בנפשנו הדבר.

לקראת סיום:

התורה עצמה אינה מסתפקת רק בחינוך, אלא מציבה מצוות מעשיות שחלקן יוצרות גם גדר ממשי מפני נפילות אפשריות. בהקשר שלנו בולטת ביניהן, "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו" (דברים כב, ח). חז"ל כבר לימדו אותנו כי אין החיוב של בניית "גדר" הגנה" מיועד רק לגגות. עלינו לבנות "גדר" בפני כל דבר העלול להוות סכנה לבני ביתנו או לאחרים.¹ עלינו להבין כי "נפילה" עלולה להיות לא רק מהגג אלא גם בעקבות שתייה, בעת שמחה או מסיבה, בפורים או לאורך השנה. חובתנו הבסיסית כמבוגרים וכהורים היא לא רק לחנך באמצעות מסרים נעלים, אלא גם בעזרת הסברה מצד אחד והצבת גדר וגבולות ממשיים מצד שני.

1. "אחד הנג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשל בו אדם" (רמב"ם, הלכות רוצח ושמירת נפש יא: שולחן ערוך, חושן משפט תכז, ז), וכן קיצור שולחן ערוך: "וכן כל ממשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסיר ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה" (סימן קצ).

ברשותכם, אבקש להתייחס בקצרה לנימוקים אלו:

אילו הייתה הצעה למקד את כל הפעילות החינוכית רק במלחמה נגד נגעים, אכן היו צודקים המבקרים הטוענים שהעיקר זה חינוך לדברים חיוביים. אך אכן העיקר הוא להמשיך לחנך בע"ה לתורה גדולה, לערכים, לאידאליים ועוד. הקריאה היא לאפשר (ואף ליזום!) גם הסברה מעת לעת בנושא נקודתי בווער זה. מותר לדבר גם על "סור מרע" ולא רק על "עשה טוב", אף כי זה העיקר.

הטענה כי "הנוער שלי הוא תמים, חבל להכניס לו רעיונות לראש" - היא עצמה תמימה. הנוער מכיר אישית חברים שעוסקים בשתייה חריפה. אנו לא נחדש לו דבר. מבוגר החש קושי לעסוק בנושא בצורה ישירה מוזמן להציג את הדיון כשאלה, "מדוע אחרים עוסקים בזה כבילוי פנאי לגיטימי...". אף התורה וחז"ל לא התביישו ולא היססו מלדבר בצורה גלויה וישירה נגד מגוון תחלואי העולם הזה. אף כאן עלינו ללמוד מהם.

החשש שיצא שם רע על המוסד או על הקהילה שאפשרו לקיים שיחות הסברה - מובן, אך שם רע גדול פי כמה יצא אם חלילה יתברר בפרהסיה שצעירים מהמקום עוסקים בשתייה חריפה בפועל.

סוף דבר, צריך לדבר ולחנך, בעיקר למסרים גבוהים, אך גם להתמודדות עם קשיים ממוקדים. בצד החינוך, צריך לא לחשוש מהטלת גבול. לא להתבייש לקבוע גבולות גזרה של התנהגות רצויה לעומת התנהגות אסורה, אף אם לדעת הילד זה מיותר

